

Zpráva o zpřístupnění další části českých dat z projektu Generations and Gender Survey

Barbora Hubatková, Martin Kreidl

O šetření Generations and Gender Survey

Generations and Gender Survey (GGS) – jak mnozí čeští badatelé a badatelky dobře vědí – je mezinárodní panelové šetření organizované v rámci stejnojmenného programu (Generations and Gender Programme – GGP) zaměřené zejména na partnerské a mezigenerační vztahy a jejich vývoj v čase. Jde o unikátní datový zdroj široce využívaný napříč sociálními vědami (zejména v sociologii a demografii) a mnoha vyspělými i rozvíjejícími se zeměmi. Počátky projektu GGP sahají do roku 2000, kdy byl projekt pod vedením Evropské hospodářské komise OSN spuštěn, a to jako nástupce dřívějšího výzkumu Family and Fertility Survey (FFS). Od roku 2009 výzkumný program GGP koordinuje Nizozemský interdisciplinární demografický institut (NIDI) pod vedením prof. Anne Gauthier.

GGP dnes funguje jako velká mezinárodní sociálněvědní výzkumná infrastruktura, která poskytuje rozsáhlá mikro- (o konkrétních lidech a párech) a makro- (o regionech a zemích) data, která jsou důležitým zdrojem informací pro společenské vědy a sociální politiku v Evropě i dalších geografických oblastech. V současnosti je celosvětově více než 3500 výzkumníků zaregistrováno jako uživatelé GGS, přičemž uživatelská komunita trvale roste tempem asi 20 % ročně, což dobře dokumentuje pokračující – a vědecky produktivní – zájem o poskytovaná data. Například databáze publikací založených na datech z GGP nyní obsahuje více než 1100 záznamů, z čehož přes 500 publikací vyšlo v recenzovaných odborných časopisech (viz <https://www.ggp-i.org/form/publications/>). Mnohé z těchto publikací (i těch nedávných) mají spoluautory z ČR, jak je podrobněji uvedeno na <https://ggp-cz.fss.muni.cz/publikace>.

Česká republika patří k zemím, které na projektu GGP participují dlouhodobě. První vlna sběru dat v ČR proběhla už v roce 2005, tj. pouze rok poté, kdy byl globální sběr dat oficiálně zahájen. Druhá vlna sběru dat – na shodném souboru respondentů – se v ČR uskutečnila v roce 2008. Práce v obou případech probíhaly pod vedením Katedry demografie a geodemografie Přírodovědecké fakulty Karlovy univerzity v Praze ve spolupráci s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí (v roce 2005 byl součástí konsorcia i Český statistický úřad, viz Kraus 2006). V roce 2016 pak koordinace české účasti na projektu GGP přesídlila na Fakultu sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně (se zachováním části kompetencí na PřF UK), konkrétně na Ústav populačních studií FSS MU. Stávající tým se zabývá jak správou

a analýzou dat, tak přípravami na další kolo výzkumu GGS plánované na rok 2020, kdy by měl být zkonstruován nový vzorek respondentů s vizí zopakování původního úspěšného panelového dotazování.

Druhá vlna GGS

GGS byl – v ČR i v dalších zemích – od prvopočátku koncipován jako panelový výzkum, tj. jako výběrové šetření s opakovaným dotazováním shodných respondentů. Panelová komponenta výzkumu měla GGS odlišit od jiných obdobných aktivit zaměřených na sběr sociodemografických dat. První dotazování panelových osob proběhlo v ČR roku 2005, opakovaný dotaz byl plánován (a částečně i realizován) v roce 2008. Opakované dotazování panelových osob bylo ovšem významně komplikováno nízkou ochotou k účasti mezi původními respondenty; druhý rozhovor se podařilo uskutečnit s méně než třetinou z původního vzorku 10006 osob (viz Kraus 2006). V reakci na tuto nepředvídanou situaci se původní výzkumný tým (v rámci šetření „Ženy a muži v ČR: životní dráhy a mezigenerační vztahy“) rozhodl rozšířit šetření o další vzorek respondentů. Vznikl tak plán na „doshběr“ respondentů-náhradníků, kteří svými základními charakteristikami (v kvótách daných pohlavím, věkem, vzděláním a velikostí obce) odpovídali respondentům původním (nicméně nedotázaným). Vzniklý datový soubor z roku 2008 tak ve výsledku obsahoval dvě části – panelovou (n=3152) a průřezovou (n=6919). Přístup k úplně první vlně (z roku 2005) a panelové části vlny druhé (z roku 2008) je již několik let možný přes datový archiv mezinárodního projektu GGP (přístup k datům není zpoplatněn; jeho podmínkou je jen vyplnění a odeslání aplikačního formuláře na <https://www.ggp-i.org/data/>). Naopak průřezová data získaná od respondentů-náhradníků (kterých – jak jsme již uvedli – bylo téměř sedm tisíc) v roce 2008 nebyla až doposud veřejně dostupná a pracoval s nimi jen omezený okruh výzkumníků z původního českého týmu. Nyní s potěšením oznamujeme, že **díky aktivitě brněnského Ústavu populačních studií MU (a podpoře MŠMT v rámci projektu LTV17001) je i tato poslední dílčí komponenta z původního šetření GGS přístupná odborné komunitě prostřednictvím Českého sociálněvědního datového archivu** při Sociologickém ústavu AV ČR (ČSDA) za obvyklých podmínek. Nově tady mají výzkumníci možnost pracovat i s druhou vlnou českého GGS v její úplnosti (protože původní šetření dostalo v tuzemsku název „Ženy a muži v ČR: životní dráhy a mezigenerační vztahy“, je pod tímto názvem v ČSDA také archivováno).

Archivace průřezové části šetření a práce s daty

Druhá vlna šetření GGS je v ČSDA uživatelům přístupná od června roku 2019. Jedná se přitom o původní český datový soubor, což umožňuje pracovat nejen s proměnnými z modelového dotazníku GGS (tzv. *core questionnaire*), ale i s proměnnými, které byly přidány původním českým výzkumným týmem (např. otázky, které se týkají výživného na děti). Namísto je upozornění, že existující odchylky mezi modelovou a českou verzí dotazníku je třeba brát v potaz tam, kde by (neharmonizovaná) česká data druhé vlny měla být spojena s (harmonizovanými) daty vlny první. To ovšem nepředstavuje problém pro práci s daty panelovými, která jsou – jak již bylo zmíněno – v harmonizované podobě dostupná na stránkách projektu

GGP. Kromě datového souboru je v Archivu uložena i příslušná dokumentace (dotazník a technická zpráva).

Zpřístupnění dat GGS z roku 2008 je motivováno snahou, aby byla data (jejichž sběr byl financován z veřejných prostředků) co nejširěji a nejúplněji dostupná, hojně a efektivně využívána. Hodnota GGS podle našeho názoru roste v čase; pokud se podaří uskutečnit i nové panelové šetření GGS (prozatímně plánované na začátek příští dekády), otevíraly by se tím výzkumníkům i nové analytické možnosti založené – například – na srovnávání situace v ČR ve dvou odlišných časových bodech. Budeme potěšeni, pokud tyto možnosti osloví i (staro) nové uživatele a komunita sdružená kolem českého uzlu GGP tak i nadále poroste.

Literatura

KRAUS, Jaroslav. 2006. „Generations and Gender Programme (GGP) – Survey Instruments.“ *Demografie* 48(3): 204–205.